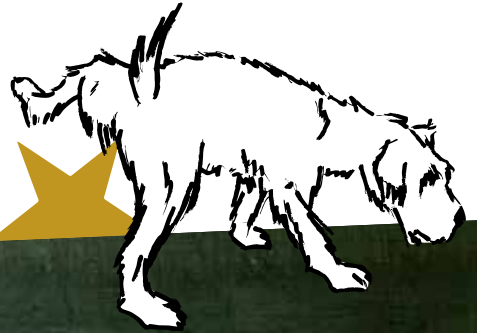

der **Unje**
Zorgelozen

der **unje**
Zorgelozen

HORS **D'OEUVRE**

25 jaar tussen
theater de straatstenen
en de sterren

Lannoo

INHOUD

De fietstocht — 49

Evelyne Coussens, *Little men can be big* — 12

Breng de storm mee — 21

IJkpunt Zèn in 't volk geschôtn (2003) — 24

Geert Opsomer, *I was looking at the ceiling and then I saw the sky* — 30

De Gazet — 65

Tram40 (2005) — 39

Dag Lucien — 42

War of nie War (2004) — 44

De kronieken van Greppelkerke — 45

Opengekapt! (2005) — 47

De ballade van het klein geluk — 50

Fietstocht 2010, Ieper — 52

Fietstocht 2011, Doornik — 54

Offside (2005) — 55

Prothese (2006) — 56

IJkpunt Tijl? (2006) — 58

Baekelandt (2007) — 72

Meneerke De Vos (2008) — 73

Duivel-doet-al — 75

Werk in de Wijk — 93

Resto Ratatouille — 105

Wouter Hillaert, *Soep met meer sap, smaakt die ook beter?* — 76

Coupe d'état (2006) — 86

Karkas (2006) — 87

Boerenleven — 88

IJKpunt En Route / Reflux (2006/7) — 94

Legal Illegal (2007) — 102

Being a Bastard (2008) — 103

De Raven (2008) – Actie — 107

Vel (2008) — 108

Texture into Dust Videowerk (2008) — 109

Actuaris (2009) — 110

Macadam Kortrijk Congé (2009) — 112

IJKpunt Godses (2010) — 115

Ellen Stynen, *In woorden zitten* — 120

Versus (2010) — 131

Schaften (2010) — 135

IJKpunt Den Engel (2011) — 138

Het laatste weekend — 142

Grinta Videowerk (2011) — 144

Omerta (2012) — 145

Macadam (2012) — 151

IJKpunt Kasimir en Karolien (2013) — 152

Kloefkapper (2013) — 166

Alain (2014) — 173

Verzamel de Zorgelozen — 133

Affiches — 147

Verjaardagskaart — 161

Muziek — 171

Bart Noels, *'La ville est libérée'* — 174

Hamlet Symphony (2014) — 187

Hellegat (2015) — 188

De Vereniging (2016) — 189

Het Eéntafelrestaurant — 185

Joost Bonte, *Mijn Unie der Zorgelozen* — 196

Dossier Scala

Klaartje Mertens, *Let's renovate each other, De verbouwing van de Scala* — 200

De Scala in de Pluimstraat,

Kort portret van een eeuweling — 207

Skowburg voe de Scala (2015) — 214

Scala Openingsfeest — 231

Koffiedam — 193

De Socio's van de Scala — 228

Pardon Service (2017) — 235

De geschiedenis van de taart — 239

Wim Opbrouck, *De mogelijkheid om zorgeloos te zijn* — 240

Vijand van het volk (2017) — 243

Ne Woyzeck (2019) — 244

Rik Pinxten, *Over participatie, horizontaal bestuur en andere mooie dingen* — 246

Podium 1995-2020 — 255

De Koffieklots — 237

Allez, Chantez! — 233

Den dag leerde ons dat haastig ondersaek
half werk is.

Dat tyd zich niet laat cloonen
en dat we ons beter concentreren
op ien ding en dat voor zich
laten spreken.

Als het wil tenminste.

‘De naam Unie der Zorgelozen ontstond in Harelbeke, waar ik vandaan kom, tijdens een nachtelijke sessie met wat kameraden. We zochten naar iets dat mensen kon verbinden en terzelfdertijd zochten we naar iets wat we het liefst zouden worden of zijn. Dat het ‘zorgeloos’ werd, had wellicht ook te maken met het nachtelijke uur wanneer je, bevrijd van alle dagelijkse beslommeringen, je voelt ontsnappen aan de dwingende realiteit van het leven. Het is het uur der zotternijen en dromen, van verlangen en terugkijken, van weemoed en poëzie, van beminnen en shaken op leuke muziek. Nu, zoveel jaren later, blijft het zoeken naar zo een zorgeloze tijd voorop staan, voor al wie op één of andere manier meedoet, van spelers over vrijwilligers tot publiek.’

Geert Six

Evelyne Coussens

LITTLE MEN CAN BE BIG

**Op zoek naar de wortels van
een sociaal-artistische beweging**

Dit boek gaat niet over Geert Six, maar het is moeilijk om het over de Unie der Zorgelozen te hebben zonder de geschiedenis te vertellen van Geert Six, die meer dan wie dan ook het DNA van de beweging heeft bepaald. Veel van de keuzes, dilemma's, verlangens en worstelingen uit Six' persoonlijke parcours ontdubbelen zich in de experimenten en koerswijzigingen van de groep, waarbij de spanning tussen het artistieke en het sociale als een rode draad door beide histories loopt. De kunsten en de politiek, het ego en de gemeenschap – ze rollen als worstelaars om en om, waarbij nu eens de ene, dan weer de andere boven komt te liggen.

Tot op de dag van vandaag hoeft er geen keuze te worden gemaakt. Er vallen geen scherpe grenzen te trekken tussen gezelschap en beweging, het sociale en het artistieke, tussen de autobiografie van Six en het verhaal van de Unie – ze lopen door elkaar, ze raken elkaar, slingeren zich om elkaar heen. Er is niet één verhaal, er zijn er vele. Dit is een poging om één pril stukje geschiedenis uit te lichten: de manier waarop de Unie ontstaat uit de speeldrift van één man en zich verbreedt tot een gezelschap in een beweging.

Geert Six—Harelbeke in de jaren 1980

Soms gaat het leven nu eens níét zijn voorspelbare gang. Geert Six groeit op in de besloten veiligheid van een dorpsgemeenschap, als zoon van een katholieke huisvrouw en een zich met God noch gebod inlatende textielarbeider. Het is een hecht gezin in een sociale woonwijk, de 'Margarinewijk', even buiten het centrum. In dat centrum liggen kerk en café slechts één zebepad van elkaar verwijderd. Six' verplichte kerkgang duurt niet lang, maar lang genoeg om te zien hoe verhalen en rituelen iets losmaken in een gemeenschap. Lang genoeg om het belang in te zien van zo'n sacrale, gecoëderde ruimte – of het nu een godshuis of theaterzaal is.

Evelyne Coussens (*1980) schrijft als freelance cultuurjournalist voor de krant *De Morgen* en voor verschillende Vlaamse en Nederlandse cultuurmedia (rekto:verso, Etcetera, *Ons Erfdeel*, *Theatermaker*, *Theaterkrant...*). Ze volgt het werk van de Unie der Zorgelozen met een liefdevolle, kritische blik.

In die *piccolo mondo* groeien kinderen op met het vooruitzicht te worden als hun ouders – tenzij iets of iemand hun kleine wereld openbreekt. In het geval van Six zijn er twee impulsen die hem voortdrijven richting *zo'n plus est en vous*: een pril politiek bewustzijn en de drang om iets te vertellen. De hang naar het politieke is een familiekwestie. Door de familie Six waart een naoorlogs 'geheim' – een verhaal van verzet en collaboratie, zoals zoveel Vlaamse gezinnen kennen. Maar bij de jonge Six, die al van kindsbeen af veel leest, wekt de historie een grote gevoeligheid rond recht en onrecht.

De drang om te vertellen is... ook een familiekwestie. De grootvader en vader van Six zijn in het dorp notoire 'spelers'. Six: 'Ik herinner me niet dat mijn vader ooit één ernstig woord tegen me heeft gezegd.' Geert erft naast de stamkroeg ook het talent om te entertainen, maar zijn prille performances zijn niet vrijblijvend. Soms laat hij zich gaan in een vroege vorm van stand-up, soms houdt hij halve of hele politieke redevoeringen. In het vroege spelen van de familie Six komen het artistieke en het politieke samen, dan al.

Maar het valt steeds vaker stil in de kop van Geert de entertainer. Er is iets groters dat in hem groeit: niet het verlangen om op café de ster te zijn, wel de fascinatie voor wat het betekent om als speler te transformeren – een ander te worden en daarin vrij te zijn. Six ziet het gebeuren bij zijn dooppeter, die toneelspeelt in Bavikhove, of op de bühne van de grote KVS waar een theaterstuk wordt opgevoerd van 'meester Velghe', de bezieler van amateurgezelschap Hogerop, en waar Six in een afgeladen bus vanuit Harelbeke mee naartoe trekt. Het is de oude kracht van de sacrale ruimte, zo anders dan de wereld van voetbal en café, waar je binnentreedt en 'je weet dat het over jou zal gaan'.

Voor een jonge kerel met een vast lief en een leercontract in een bakkerij doet Six vervolgens iets opmerkelijks: hij schrijft zich in op de academie van Harelbeke. Waarom? Misschien om meer taal te vinden, om zijn vocabulaire te ontwikkelen, puntig zoals dat van theaterrecensent Wim Van Gansbeke, van wie de recensies tijdens de lange werkdagen via Radio 1 de bakkerij binnensijpelen, of lyrisch zoals de manier waarop Jan Wouters tekeergaat over het voetbal of de koers. Als hij die belangrijke stap heeft gezet, zal Six zijn weg zoeken in het vruchtbare Harelbeekse verenigingsleven.

Even stilstaan, even omkijken. Hoe komt het dus dat het leven niet zijn voorspelbare gang is gegaan, dat Geert Six anno 2020 geen Harelbeekse bakker is? Het antwoord kan gelden als voorbeeld en waarschuwing: Six is een product van de bildungskracht die wortelt in een hechte gemeenschap en een sterk ontwikkeld verenigingsleven – datzelfde verenigingsleven dat vandaag onder druk staat en politiek zelfs actief wordt afgebouwd. Van een moeder die stimuleert tot lezen over een politieke toogdiscussie tot dramadocente Klaar Leyre die Neruda uit de kast trekt: het grotere verband

van kleine individuen is de vruchtbare humus waaruit Six put om zichzelf te realiseren.

Die vaststelling is geen reactionaire oprisping, laat staan een nostalgisch verlangen naar 'de goede oude tijd' van een dorpse, witte samenhang. Wat wel vaststaat is dat de organisatie van een gemeenschap die haar leden de kracht geeft om uit te vliegen vandaag niet meer vanzelfsprekend is. Toch doet de Unie der Zorgelozen voor haar deelnemers vandaag net dat wat de Harelbeekse humus voor Six heeft gedaan: ze voeden – letterlijk en figuurlijk – en in hun kracht plaatsen.

Naar een unie— Harelbeke, Kortrijk, Ardoie, Gent in de jaren 1990

Wanneer ontdekt een mens dat hij een stem heeft en dat hij iets te vertellen heeft? Bij Six is het bewustzijn wellicht vroeg aanwezig, maar er is een 'breuk' nodig om het aan de oppervlakte te brengen. In 1988 krijgt Six een hersenbloeding of eerder 'een openbaring', zoals hij aangeeft. De nabijheid van de dood, de maandenlange revalidatie en dan, op een dag, de herintrede in de wereld laten op hem een onuitwisbare indruk na. Hij is tweeëntwintig jaar en besluit all the way te gaan voor de droom: zichzelf waarmaken, méér worden dan datgene waartoe hij is voorbestemd: 'den onnozelaar van Sixen'.

In de jaren daarop gaat Six toneelspelen: bij het Roeselaarse Spiegeltheater (onder andere *Onder ons*, 1996, in een regie van Piet Arfeuille), bij theater Argus (onder andere *Ajax*, 1991) en jeugdtheater Poesjenellen in Stasegem, waar hij met *The Time goes Home* (1994) en *Jan en Co* (1995) ook zijn eerste stukken regisseert.

Intussen brengt het politieke klimaat begin de jaren 1990 in Harelbeke een heftige strijd tussen de katholieken en de sossen. Six sarta een beetje. Hij vindt zijn plek in tegendraadse vzw'tjes als De gebeten hond of werkt mee aan het anarchistische krantje de *Vuile Meule*, waarin de draak wordt gestoken met het college. Een rebelse expo met condooms in de kerstboom wordt door het stadsbestuur weggehaald.

In 1996, na een vrolijke kroegnacht, richt Six samen met stadsbediende en nachtschuimer Danny Lippens en cultuurfunctionaris Patrick Huysen-truyt van het Harelbeekse ontmoetingscentrum een vzw op met de naam 'Unie der Zorgelozen'. Op dat moment zijn de zorgelozen de klaplopers, de wildemannen, zij die niet binnen de lijntjes kleuren. Hun zorgeloosheid is de selectieve vrolijkheid van de nachtschuimers, want de dag brengt alle besognes terug. In de keuze voor de naam zit de wrange ironie besloten van het lachen met de eigen miserie, de latente droefenis van een café op het sluitingsuur. Tegelijkertijd is het voor Six zelf een bezwering die hem eraan herinnert dat het leven kort is en erom vraagt geleefd te worden.

Op het moment van oprichting is de Unie niet meer dan de roepnaam voor de verbrokkelde activiteiten van de club, schijnbaar zonder veel ambitie – al valt dat bij nader inzien te betwisten. Er staat inderdaad geen Grote Kunst of Dramaturgische Vernieuwing op het spel, voor dat soort begrippen ontbreekt bij de Harelbekenaren nog het vocabularium. Wat ze doen moet plezant zijn, het moet schuren, het mag zelfs pijn doen – zie de stunt met de kerstboom. Maar het moet ook wel, van bij het prille begin, iets *veroorzaken*.

Theatertechnicus Frank D'haene noemt die actiegerichtheid een vorm van zelfkritisch burgerschap: 'We handelden vanuit de gedachte dat we niet gingen wachten tot iemand anders in actie kwam. Niet zeuren, maar de handen uit de mouwen, met de inbreng van iedereen. Want altijd was het: samen uit, samen thuis.' Het doen, meer nog: het *samen* doen kleurt de activiteiten van de Unie, en wat op dat moment een onbewuste aanpak is zal veel later woorden krijgen als 'sociaal-artistiek' of 'participatief'. De essentie blijft ook vandaag onveranderd: theater als collectieve actie in plaats van als representatie.

In 1997 presenteert Six een eerste theaterproject onder de vlag van de Unie: *Breukbare brokken in de bunkering, een reis naar de werkelijke waanzin*, dat hij maakt met dramastudent Wim Stevens. Ze spelen de voorstelling in de Gentse Backstage, waar Stevens' collega Sofie Declair komt kijken. Via Declair belandt Six bij Jos Verbist en zo bij Theater Antigone in Kortrijk. Daar ligt het artistieke vocabularium plots voor het grijpen. Via Verbist, docent aan het RITCS, ontmoet Six Klaartje Mertens, die er op het punt staat als theatermaker af te studeren. Six speelt *Beyond Bush* (1998), haar eindwerk aan het RITCS, in theater De Schaduw, waar hij in die periode in

verschillende voorstellingen (zoals *De Bekentenis*) meespeelt en waar ook de band met Piet Arfeuille groeit.

Mertens zal Six kort daarop opnieuw regisseren in *Clopixol 200 mg*, een voorstelling over de mens in de psychiatrie die ze samen met Stijn Devillé maken voor Theater Antigone. *Clopixol 200 mg* is de uitwerking van haar eindwerk. Voor *Beyond Bush* waren ze al gaan praten met patiënten in de psychiatrische kliniek van Bierbeek; om zich verder in te leven en materiaal te verzamelen verbleven ze voor *Clopixol 200 mg* een paar weken in die van het Franse La Borde. Vrijblijvend theatermaken, dat is niet de bedoeling. Met de verhalen van de patiënten maken ze een beklemmend stuk. De kiem voor *Verbreek, Verzamel, Vertel* is al een tijdje gelegd, maar kan nu groeien. Klaartje Mertens wordt Six' levenspartner en zal met hem de Unie uitbouwen.

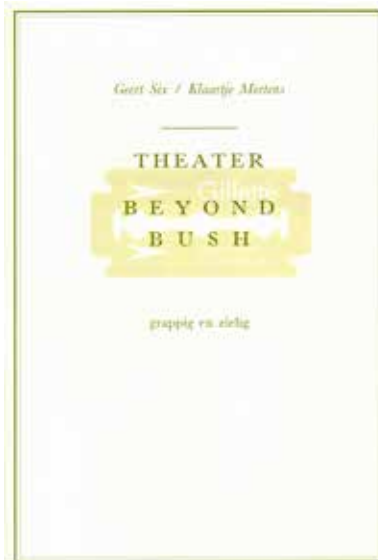
In het ontmoetingscentrum van Harelbeke is er intussen ook een eerste 'participatief project', *Hors d'oeuvres* (juli 1997), waarin een Harelbeekse charmezanger een eenmalige comeback maakt – een laaiend succes. De voorstelling leidt tot de ontmoeting tussen Six en Frank D'haene, die zich zal ontpoppen tot trouwe vriend en artistieke kompaan.

Bij Theater Antigone wordt Six aanvankelijk vooral geëngageerd als speler, maar dankzij de contacten met buurtwerker Piet Lareu ontrolt zich in de winter van 1998–1999 een eerste wijkproject: *Ca va?*, een breed opgezet project rond een oude leegstaande textiel fabriek.

Met *Ca va?* manifesteert zich sterker dan ooit tevoren de artistieke kracht van een groep niet-professionele spelers en van het gedeelde eigenaarschap van een voorstelling. Six weet dat hij iets te vertellen heeft, maar wil in die vertelling niet langer, zoals toen op café, de hoofdrol spelen. De man die er ooit van droomde een Groot Acteur te worden, verspreidt zijn stem over die van vele spelers – en zij geven hun stem aan hem. De uitwisseling ontstaat uit wederzijdse noodzaak: de groep heeft Six' stem nodig, hij die van hen.

Er zit iets paradoxaals in deze keuze voor spelers die het vocabularium ontberen waar Six zelf zo lang naar heeft gezocht. Nu hij het eindelijk heeft verworven, nu hij *one of the guys* zou kunnen zijn, brengt hij zichzelf in een positie waarin het onmogelijk is om die artistieke tools ten volle te benutten. Het werken met vaak kwetsbare spelers brengt immers ook zorgen met zich mee, en vooral heel wat zorg, die het artistieke tempo dreigt te vertragen. De ambitie knaagt, maar de loyaliteit is groter. Want Six herkent zichzelf in die *tjoolders* en in hun gevecht om waardigheid: '*Little men can be big*. Zij, wij kleine mensjes, kunnen iets, dat is waar het over gaat. Over het bewijzen dat die *onnozelaars* uit Harelbeke wel degelijk iets kunnen.'

Tot in 2003 maakt Six wijkprojecten in Kortrijk, in de zomer gaat hij ook

‘Wijlen André Velghe vertelde me ooit: “Als kunstenaar moet je op de *zulle* staan en de stoet die voorbij gaat, gadeslaan. Daarna moet je hem beschrijven, maar nooit mag je in de stoet meelopen.” We leven immers in een samenleving waar mensen te veel geleefd worden.’

Geert Six

in Ardoorie bij Theater De Schaduw aan de slag (onder andere *Groensels*, 2001 en *De Russen komen*, 2002) met Klaartje Mertens en Wim Vandebussche. Met zijn drieën maken ze *Zèn in 't volk geschôtn*, waarmee ze de Jong Theater Werk-prijs winnen op Theater Aan Zee in 2003. Deze periode betekent in de realiteit de start van de ‘beweging’, want rond het prille gezelschap ontstaat dan al een bredere dynamiek van trouwe spelers en vrijwilligers die elkaar vinden in het mee organiseren van de projecten. Veel van hen zijn tot op de dag van vandaag actief bij de Unie, op en naast de scène. Officieel wordt het gezelschap Unie der Zorgelozen tot leven gekust in 2002, op het festival State of Waste van het Nieuwpoorttheater in Gent, maar volgens Vandebussche zijn gezelschap en beweging niet uit elkaar te trekken: ‘De bedoeling van het gezelschap was altijd al een beweging te veroorzaken.’

Het is een voluntarisme dat in het oog springt: hier ontstaat een gezelschap dat niet nog een keertje Shakespeare wil doen, maar dat via het artistieke ook wil zorgen en verbinden. Geert Opsomer, toenmalig artistiek leider van het Nieuwpoorttheater, volgt de Unie met grote belangstelling en vraagt de ploeg om ook in Gent te komen werken. De timing is geen toeval. Vlaanderen heeft net een aantal zwarte zondagen achter de rug, de lijm tussen verschillende bevolkingsgroepen lijkt los te komen, in Kortrijk, Gent en in heel Vlaanderen maakt de angst voor het andere opgang. Het beleid schiet wakker, bedenkt de term ‘sociaal-artistiek’ en vraagt ook de kunstensector om oplossingen en methodieken die de ‘verzuurde’ burger moeten verzoeten.

Methodieken laten zich echter niet afdwingen – ze ontstaan. Het is onduidelijk waar en wanneer de methodiek van de Unie der Zorgelozen haar oorsprong vindt, maar ze wordt voor het eerst benoemd ergens in 2002, wanneer de Unie aan het werk is in de Gentse volkswijk de Muide. Met de gedachte van ‘theater als daad’ in het achterhoofd hoeft het niet te verwonderen dat het credo zich laat vangen in imperatieven. ‘Verbreek, Verzamel, Vertel’: het klinkt als een aansporing tot actie. Verbreek – treed buiten de geijkte paden, doorbreek het zwijgen, breek open, schud door elkaar, tast je

grenzen af. Verzamel – kijk wat er daarbij vrijkomt aan materiaal bij de spelers, bij jezelf, in de wereld. Vertel – geef dat materiaal, in bewerkte vorm, terug aan een publiek.

Het is een methodiek van het voelen, een intuïtief proces dat begint bij goed kijken en goed luisteren, niet alleen op de vloer maar ook na de repetitie, in de bar, in de kleedkamer. Welke verhalen gaan rond? Wie ligt in de clinch met wie?

De Bekentenis 1997

Tactiliteit is cruciaal: we zitten niet alleen aan tafel te palaveren over toeneel, maar we pakken elkaar eens goed vast als dat nodig is. Wie theatermaakt met kwetsbare spelers kan zich niet beperken tot het theatermaken. Iemand heeft zorgen; zijn zoon wordt van school gegooid. Iemand's lief is vertrokken. Het theater van de Unie is geworteld in de realiteit van de deelnemers en die realiteit krijgt in minder of meer bemiddelde vorm een plaats op het podium.

‘Minder of meer’ – daar draait het vaak om wanneer het gaat over de spanning tussen het artistieke en het sociale. De eerste trajecten in Kortrijk, maar ook latere voorstellingen als *Reflux* (2007) zijn grotendeels gebaseerd op autobiografische verhalen, waarvoor Six een framework en een assemblerende dramaturgie bedenkt. Dat betekent niet dat het ‘theater van het tekort’ is, zoals Six het noemt, geen therapeutisch theater – binnen de keuze om te werken met maatschappelijk kwetsbare spelers streeft de Unie naar volwaardige voorstellingen. Six: ‘Goed, je hebt maar één been, maar het gaat niet over je been, het gaat over jou. Je bent je ziekte niet. Bij veel mensen wordt hun trauma hun identiteit. Je werkt niet aan een outing, maar aan theater.’

In de beste voorstellingen van de Unie, zoals in *Reflux*, wordt het autobiografische universeel: kijk, zo is de mens, zo zit hij in elkaar. Hij is klein maar niet totaal slecht; hij kan veel en hij kan veel verdragen. De voorstelling kan dan gelezen worden in een poëtische context, een context van schoonheid in haar meest ruime betekenis; die van een lange tafel waaraan samen wordt gegeten. In de minder geslaagde voorstellingen blijft het universele elan achter en wordt het werk louter gelezen als een sociaal pamflet.

De frustratie over die soms beknellende framing en het knagen van de eigen artistieke ambitie verklaren waarom de werking van de Unie in het hele eerste decennium van de nieuwe eeuw een slingerbeweging aanneemt. Er zijn periodes van intensief ‘groepswork’, breed open voor alle mogelijke deelnemers, zoals de trilogie *Tijl?* (2006), *Baekelandt* (2007) en *Meneerke De Vos* (2008). Deze massaprojecten wisselen af met periodes waarin Six de diepte in wil aan de hand van ‘doorstroomtrajecten’ met een beperkte groep getalenteerde spelers, of met erg persoonlijke voorstellingen als *Godses* (2010). In die zoektocht naar evenwicht komt de brede, laagdrempelige beweging in 2005 even ‘boven te liggen’.

Naar (ccn) huis vandaag

De Unie der Zorgelozen is nu definitief los van Theater Antigone en nestelt zich, na een periode van nomadisch pendelen tussen Kortrijk en Gent, in Kortrijk. Ze krijgt er in 2005 een plek – eerst in Villa Lauwers, vlak bij de Vetex, en vanaf 2009 in de Scala, een oude feestzaal aan de Veemarkt, die evenwel nog een hele verbouwing moet ondergaan.

Het is geen toeval dat de Unie op zoek gaat naar een dak boven het hoofd. Dat heeft alles te maken met de behoefte aan een eigentijdse vorm

van gemeenschap, waar solidariteit maar ook verantwoordelijkheid een structureel kader kunnen krijgen. Met een vaste stek als uitvalsbasis is het mogelijk om dat nest uit te bouwen waar iedereen welkom is, want ja, de hedendaagse familie beperkt zich niet meer tot één bepaalde zuil. In de Scala komen mensen van alle politieke gezindten, verbonden door datgene waarnaar ze allemaal op zoek zijn: gemeenschap, aanraking, betrokkenheid, *klap*.

Het verwerven van een plek biedt de Unie de kans om voor de beweging letterlijk de nodige ruimte te scheppen. De vaak harde realiteit van de deelnemers wordt niet alleen bewerkt en verwerkt in fotografie of poëzie; sommige administratieve of financiële kwesties worden ook gewoon opgelost. Van meet af aan doet de ploeg van de Unie dat zelf. Daartoe nemen Six, Mertens en Joon Bilcke – met aanvankelijk ook Jurgen Creyf en Matthias Depypere in het artistieke team, Vandebussche heeft dan al het gezelschap verlaten – eerst maatschappelijk werkers Deborah Cossement en later Heroen Bollaert aan boord, onder andere om de meest acute problemen te helpen aanpakken. De hands-on-mentaliteit van de Harelbeekse jaren – of is het het dienstbetoon van weleer? – resoneert: wie hulp vraagt kan die krijgen.

De keerzijde van de medaille is dat de verankering van de beweging de zoektocht naar een evenwicht tussen de artistieke verlangens en de sociale noden van de groep op scherp zet. De praktijk leert dat de zorg voor het sociale primeert als het gaat over tijd, geld en energie. Wanneer puntje bij paaltje komt, steekt de Unie haar middelen eerder in een kookavond dan in het decor voor een nieuwe voorstelling. Six: 'De kosten voor de gemeenschap stellen we nooit in vraag. Ik moet dan maar creatief zijn als regisseur. Ik heb theater gemaakt met 100 kilo kolen en 6 flessen melk en ik ga ervan uit dat ik dat nog steeds kan.'

Met de jaren groeit bij Six echter het verlangen om compromisloos te kiezen voor het vertellen van zijn eigen verhaal. Six: 'In de jaren die nog voor me liggen wil ik iets teruggeven van wat ik heb gekregen, ook al is het maar voor twintig mensen.' Een voorstelling als *Godses* (2010) geeft de slingerbeweging, waarin op dat moment de groep centraal staat, opnieuw een slag. Het is misschien wel de meest intieme voorstelling van Six waarin het oude 'familiegeheim' centraal staat, en een kantelpunt voor de Unie. Niet alleen wijst de esthetiek van Eric De Volder, die de voorstelling schrijft en regisseert, een nieuwe mogelijke weg, ook groeit het besef dat er een grotere

Hors d'oeuvres 1997

afstand moet komen tussen vertelling en realiteit. Het is tijd om de volkse en politieke dramaturgie een stap verder te brengen. De gewenste afstand vindt Six in het repertoire, met *Kasimir en Karolien* (2013) als eerste proef, later ook Ibsen en Büchner. Het repertoire toont de Unie hoe grote verhalen gekoppeld zijn aan kleine; hoe de grote maatschappelijke bewegingen de kleine mens maken of kraken. De parallelle projecten in de Scala, van de halfjaarlijkse *Gazet* over lezingen en debatten tot boekvoorstellingen, maken diezelfde vertaalslag van wereld naar mens en omgekeerd.

Die vertaalslag is nodig. Het is van levensbelang dat de Unie de luiken openhoudt, de wereld blijft binnentrekken. Een beweging die zo hard haar best doet om een nest te zijn, tegen het uiteenvallen van alle traditionele verbanden in, moet er immers voor waken niet in zichzelf te keren. Het is waar: de fanfares en volkshuizen van weleer zijn weg, heel wat mensen voelen zich losgelaten en ontheemd. Maar de verankering van een nieuwe gemeenschap in het kleine Kortrijk kan ook uitdraaien op een besloten schuilplaats voor die mensen die de globalisering en technologisering liever buiten de deur houden. Een blik op *De Gazet* stelt wat dat betreft gerust: de grote wereld met haar vluchtelingen, haar ecologische problematiek en haar keiharde neoliberale ideologie wordt in de Scala niet uit de weg gegaan.

In een steeds scherper polariserend maatschappelijk klimaat is zo'n open huis, waar burgers van linkse en rechtse signatuur samen over de vloer komen, een uitzonderlijk gegeven. Volgens Matthias Depypere, Zorgelozenfan van het eerste uur, schuilt het geheim in het aloude credo van *samen doen*: 'Los van alle politieke meningsverschillen zijn alle Zorgelozen samen aan iets aan het bouwen. Of het nu gaat om een voorstelling of een taartenbak: het bouwen verbindt.'

Maar hoelang nog? En hoe? Hoe kan een huis dat waarden als gelijkheid en solidariteit hoog in het vaandel draagt zich staande houden in een bestel met extreme standpunten op de flanken en een middenklasse die op apengapen ligt? 'Door te blijven spreken en tegenspreken,' zegt Frank D'haene beslist, 'door te staan voor onze waarden, ook op het niveau van de samenleving: solidariteit, pluralisme, zorg. Door de zachte strijd te blijven voeren.'

Strijdbaarheid – het woord moet nog vallen. In iets minder dan een kwarteeuw is de Unie der Zorgelozen uitgegroeid tot een plek die nog steeds het paradoxale DNA van haar grondlegger uitdraagt: de koppige combinatie van zachtheid en strijdbaarheid. Ook als anno 2020 via social media verdrinkende vluchtelingen bruto in ieders leven binnenkomen, blijft het voor de Unie zoeken naar een gedeeld vocabularium om daar op een zachte, maar strijdbare manier mee om te gaan.

Breng de storm mee

Geert Six

Uitgesproken op 1 mei 2002 in 'De Visserij' van Nieuwpoorttheater, Gent,
ter gelegenheid van de heropricting van de Unie der Zorgelozen
in het kader van het festival State of Waste van Nieuwpoorttheater.

breng de storm mee,
verruim, verschoon
de stenen om ons heen,
dring binnen in de uithoeken
van ons opgedrongen denken

Verbreek

Verzamel

Vertel

over de schone dingen
over de angst om die te verliezen
over de drift om die te scheppen
over de moed om hier te overleven
over de lafheid die de fanfare dirigeert

Verbreek

Verzamel

Vertel

over meester Velghe, meester Vergote,
de goals van N'Dingi Bokila,
het gezang van Marie-Therèse en
Marie-Claire
over vreemde vogels en breukbare brokken
over dat wat je diep treft

Verbreek

Verzamel

Vertel

dat metaal kan bestreden worden met vlas
dat aarde zich hult in lucht
dat het niets overal heerst
en we op elkaar blijven stapelen
wat anderen hebben gevonden

Verbreek

Verzamel

Vertel

want de dingen schreeuwen hun verhaal
de grijsaards willen hun verleden delen
en grenzen bevinden zich in de doolhoven
van vastgeklonken hoofden

Verbreek

Verzamel

Vertel

over de goesting om woorden te beminnen
in het spuwen en strelen van zinnen
over de zoektocht van de tabak
in longen en as
over kleur lichten vrouwen

Verbreek

Verzamel

Vertel

het verhaal van de twee torens
het verhaal van leider Dirk
het verhaal van Heer-sur-Meuse en de
mythe van De Savoyard
over de herkomst van gehakt
over het wel en wee van Frietjes Jefke

Verbreek

Verzamel

Vertel

over verloren boeken en nieuwe babes
over de kracht van AC/DC en de
onwaarschijnlijke Harelbeekse spionkop,
net gedwongen gestopt, vergeten
in statistieken van plezier en vreugde,
de zoveelste teloorgang van vrijwillige strijd,
ontstaan in de rokerige ruimtes
van een vergeten café

Verbreek

Verzamel

Vertel

over de kracht van een idee
over de lafheid dit te concretiseren
over de tinteling van het maken
over de erectie van deze woorden
over het juk van uw ego

Verbreek

Verzamel

Vertel

dat dagen zich ondraaglijk lang
voor je uitrekken
dat dagen je dwingen ze te vullen
met veel te veel woorden
dat dagen bang maken en nachten
dienen om te bevrijden

Verbreek

Verzamel

Vertel

om aan te tonen dat het kind
enkel rimpels krijgt
en gebukt gaat onder de
verantwoordelijkheid
om mens te zijn of te worden
en dat alles om ons heen zich af en toe
als een wurgslang om ons vege lijf kronkelt
en de verstikking zich vertaalt in
woede en moedeloosheid

Verbreek

Verzamel

Vertel

over de fascinatie van mensen
en hun miljoenen
schone, gevaarlijke, perverse en
ongewone kanten
over de chemie van daden en gewoontes
over de ontelbare geuren die ons omringen
over al dat vlees dat ons bevolkt
dat pijn pijn doet, maar ook niet meer

Verbreek

Verzamel

Vertel

dat we met zijn allen zoeken naar wegen
zoeken naar wegen om het totale failliet
te vermijden
dat in alle hoeken ligt te stinken
dat als een roofdier geilt op zijn prooi
dat de volzinnen al tijden voorbij is
en taal kotst om afval te recuperen

Verbreek

Verzamel

Vertel

een story die ingebed ligt in de wirwar
van straten waar je vroeger,
in je jeugd die over is,
in placht te verdwalen
en zoekende arriveerde waar je nu bent

Verbreek

Verzamel

Vertel

de verhalen van zij die het licht in ogen
weigeren
van zij die oordelen en veroordelen
het zijn van anderen
van zij die sluiten waar zou moeten
worden geopend

Verbreek

Verzamel

Vertel

dat de adem tegenwoordig ruikt,
stinkt naar angst, afgunst en apathie
dat de schedels hol worden begraven
als kelken voor wormen en schimmels
dat overal schoten worden gelost
waarvan de projectielen worden ingeslikt
door de stenen van onverschilligheid,
onschuld of domheid

Verbreek

Verzamel

Vertel

over de schoonheid, het nobele en edele
van het individu, over de onmogelijkheid
om voor eeuwig en altijd oprecht
te beminnen
over de eeuwigheid en het tijdloze
over het branden van koffie
over het lopen in stoeten en het volgen
van een beweging
om door te gaan waar anderen stoppen
om te zijn
altijd, altijd
om niet op te geven
om blijheid te genereren

